

Doma.

In spet te zrem v krasoti tvoji,
preljubi moj domači krov,
ko se po dolgem vračam času
iz kraja tujega domov.

Pozdravljam tebe, vrt prostrani,
otročkih dni spomin sladak;
mladosti, prve sreče moje
spominja tu me vsak korak.

Tu sem igral pod lipo staro
in pesmice sem prve pel;
a tebe tákrat, krov domači,
iskreno sem ljubiti jel.

Minili so mladosti dnovi,
minul je naglo igre čas;
pričele so se dela ure,
domačo sem ostavil vas.

In spet te zrem, moj kraj domači,
kakó utriplje mi srce.
Spomini razboljeno dušo —
če kje — mi todi ozdravé — — —

V. C. Nelej.

Mešlar Francek in njegov brat Peterček.

Fr. Pravda — Jožef Gruden.

XVI.

rez ovire so prišli naši znanci v Prago. Pri mestnih vratih sta pokazala dečka popotne liste, pa so ju pustili v mesto. Havelka jih je peljal prav do gostilnice, in sicer na Konjski trg. Tam ju je priporočil hišniku. Tudi Abraham je prosil za nja in obetal napitnino.

Odkazali so jima torej na dvorišču prostor. Mati je ostala na vozu, dečka sta pa šla iskat profesorja Korena.

V pismu doktorja Hvatala je bilo zapisano, kje stanuje; povpraševala sta torej po ulici in jo našla, kakor tudi številko. Prilezla sta v tretje nadstropje, pozvonila in trkala.

Gospoda Korena pa ni bilo doma; morala sta torej čakati. Sedla sta pred hišo pa ogledovala Prago. Nista videla sicer samo v eno ulico, ali bilo je povsod toliko reči in ljudi, da jima je jemalo oči.

V začetku sta pozdravila vsakoga, ki je šel mimo, ali malokdo jima je odzdravil. Ljudje so drli drug za drugim, nista se mogla vsakemu posebe odkriti in sta rajši držala v roki kapico.

Takoj zraven nju je bil zlatar. Njegovo blago se je lesketalo. Mislila sta, da je vse, kar vidita, za v cerkev.

Nekoliko korakov dalje je imel izložbo lasuljar. Peterček je šepetal: »Neka gospa stoji za šipo, pojdi jo no gledat, Francek.«

Šla sta. Gospa se ni genila; čudila sta se, pa se ji vendarle spoštljivo priklonila.

A bila je le lesena soha, imela je žensko krilo in na glavi prave lase. Šele kasneje sta to opazila.

Kar v glavo jima ni šlo, od česa žive ti ljudje, ki se po Pragi potepajo in nič ne delajo.

Peterček je vprašal: »Kje pa dobijo hrano ti ljudje, ki nimajo nič polja?«

Francek mu je pripomnil: »Kaj nisi videl pred mestnimi vrati vozov? Na njih dovažajo kmetje sem žito in živež.«

Peterček je pač videl vozove, ali ni mu šlo v glavo, kdo daje Pražanom denar za živež.

»Aha,« se mu je zasvetilo v glavi, »aha, tamle tisto je tvornica za denar in na vsakega pride en del. Mogoče bi tudi nama kaj dali?«

Francek pa se mu je smejal in je rekel: »E, bratec, zastonj ne boš ničesar dobil. Kdor nima premoženja po starših in noče beračiti, tisti dela in služi, da more živeti.«

Preden sta dečka dognala, kako v Pragi živé, se je že vrnil doktor Koren; oddaleč sta ga spoznala, vstala sta in mu hitela naproti.

Prej se ni bil menil za nja; ko pa je videl, da se mu smejeta in ga

Cesar Franc Jožef I. ob 86 letnici rojstva.

lovita za škric in mu poljubujeta roko, ju je spoznal in zaklical: »Aj, aj, to sta Konopaska! Kako pa je kaj?«

Odgovorila sta mu: »Za naju dobro, ali mati še niso zdravi, peljeva jih v Toplice.«

»Kje pa sta jih pustila?«

»V gostilnici. Pismo sva vam hotela oddati. Je od gospoda doktorja Hvatala.«

»To me veseli, takoj ga bom prebral. Potem pa pojdem z vama vred k materi; zdaj pa pojdita z mano.«

Peljal ju je gor v sobo in je povedal svoji materi in sestri, da sta to njegova znanca. Žene in otrok ni imel.

Dečka sta gospôdo spodobno pozdravila: ko sta dobila nekaj za pod zobe, sta shranila za mater. Stara doktorjeva mati ju je pohvalila. Morala sta ji pripovedovati o svoji mami. Da bi bolnico videli in spoznali, sta se napotili obé gospe z dečkoma v gostilnico.

Ali na ulicah dečka nista vedela, kod in kam; trdila sta le: »V gostilnici so!«

V Pragi pa je sto in sto gostilnic! Doktor ju je vprašal: »Morda vesta vsaj za ulico?«

Odgovorila sta: »Na nekem trgu je bilo!«

»Nemara na ‚Živinskem‘?«

»Dâ,« sta mu pritegnila, »po živini se trg imenuje.«

»Šli so torej na Živinski trg, kateremu pravijo zdaj Karlov trg.

Ali to ni bil Živinski trg; to sta takoj spoznala, ko sta ga zagledala. In spustila sta se v jok, da ne bosta več matere našla.

Doktor jima je tedaj začel naštevati druge trge in je imenoval tudi Konjski trg.

Prosila sta: »Tja naju peljite, to je tisti!«

Bil je pač — toda katera gostilnica je prava? Nista jih razločila. Hodila sta od ene do druge, najprej po desni, potem pa po levi strani in v vsako sta pogledala, če ni tam notri njiju voziček in mati.

Naposled sta jo res našla in sta bila jako vesela.

Prosila sta doktorjeve, naj ne zamerijo, da so morali ž njima vred tako dolgo letati iz enega konca v drugi.

Pa še zmenili se niso doktorjevi za to, ampak veseli so bili in prijazno govorili s Konopaskovko.

Svetovali so ji, naj ostane v Pragi čez noč, in doktor je obljubil, da pogleda zjutraj k njim.

Ker je bilo še dosti časa, sta peljala dečka mater k cerkvi sv. Vida. Mati se je radovala, da bo videla grob sv. Janeza Nepomučana.

Na Hradčane sta pač težko peljala dečka, ali mlada junaka se nista strašila visokega griča. Prišla sta na vrh, ne da bi kaj počivala, vzela mater z voza, pa jo vedla v cerkev.

Jokala je mati od veselja, ko je klečala pred oltarjem sv. Janeza in

prosila svetega zavetnika češke zemlje za priprošnja pri Bogu, in kar ločiti se ni mogla od cerkve.

Sinova sta pa klečala poleg matere in tudi tožila svoje želje. Njiju prva želja se je gotovo tikala zlate matere. Niso se domenili, a vsi trije so obljubili Bogu in sv. Janezu, da bodo na poti iz Toplic zopet prišli v glavni hram Gospodov v Pragi, naj se že lečenjske posreči ali ne.

Bilo je vsem lahko in milo, ko so prišli iz cerkve. Mati se je opirala ob sinova, držala sta jo vsak za eno pazduho, pomagala ji na voz in se vrnila z njo zopet navzdol v mesto.

Videl je to neki lepo oblečen gospod, in je vprašal, odkod sta dečka in kam gresta.

Pa sta mu razložila vse, kam so namenjeni, in sta mu povedala, da peljeta mater v Toplice.

Zmajal je mož z glavo nad tem, pa dejal: »Kaj jih bosta tako daleč peljala?«

Pa sta odgovorila: »Z božjo pomočjo, bova.«

Všeč je bil možu ta odgovor, pa je hotel vedeti, ali imata v Pragi kaj znancev.

»Seveda,« sta mu odgovorila, »gospod doktor Koren je naš znanec. Danes sva bila pri njem, on je pa že tudi bil pri nas v Detinu.«

»Z gospodom doktorjem Korenom sva prijatelja,« je rekel gospod, »bom videl, kaj ve o vaju dobrega.«

Pa se je mož poslovil.

Nista vedela dečka, kaj gospod misli, mati je bila pa jako vesela novega znanca.

Da bi spoznali Prago, se niso vračali Konopaskovi naravnost v gostilnico, ampak so krenili, kamor so jih oči vlekle. Ogledali so si hrame Gospodove, in če je bil kateri odprt, so šli noter pa molili v njem.

Na mostu so se pa pomudili celo uro. Šli so od sohe do sohe, a najdalje so se mudili na mestu, odkoder je bil vržen v reko sv. Janez.

To jim seveda ni bilo nič kaj všeč, da jih je v gneči vse suvalo.

Pes se pa še genil ni od voza. Verno ga je stražil, in če so za hip odšli, se jim ni bilo treba bati, da jim bo kdo kaj ukradel.

Šli so torej skozi ozke in krive ulice, umikali se ljudem semintja hitečim, a Peterček se je bal, da se bo ta ali ona visoka hiša nanj podrla.

Veseli so bili vsi, ko so prišli na majhen trg. Posedli so tam ob kamenitem vodnjaku, gledali so na črepalnico z žično mrežo in občudovali blesteče se izložbe in skladišča.

Tukaj so bile naprodaj igrače, kakršne sta sama delala, ali neizrečno lepše. In pa koliko je tu knjig in podob! Naprodaj so, pa še vedela nista, da jih je toliko na svetu.

Peterček je zagledal kaj lepo blago za telovnik, pa bi si ga bil rad kupil.

Dovolili so mu mati, da je vprašal, po čem je.

Prodajalec je rekel: »Po tri krajcarje.«

Prosil je torej mater in brata, da bi dala tri krajcarje, ter jima seveda svetoval, naj bi dala več in si več nakupila tega blaga, da ga bosta doma za dobiček prodajala.

A Francek ga je prepričal, in sam kupec je dejal, da so to le barvani — papirji.

Na Staromestnem trgu jim je pa bil v oči magistrat, ki so ga imeli za cerkev, ker je bil na njem stolp z uro, in na vprašanje, kateremu svetniku je posvečena ta cerkev, se jim je povedalo, da je to mestna hiša.

Ura tedaj še ni bila popravljena, in zato niso videli smrti in dvanajst apostolov, ki vselej, kadar odbije ura, pridejo z ene strani na drugo, kar bi bilo vse tri izvestno zanimalo.

Sredi trga so pomolili pred soho Matere božje, potem pa obiskali Tynsko cerkev, prišli skozi Celetno ulico k Prašnemu stolpu, krenili na desno na Prikope in so srečno dospeli na Konjski trg, dandanes Svetega Václava trg.

Trudni so bili in lačni, poživili so se z juho, kruhom in pivom in so šli kmalu k počitku.

To noč sta spala dečka še na Havelkovem vozu, mati pa v svojem vozičku kakor običajno.

XVII.

Pozno popoldne je obiskal profesorja Korena gospod Zeman, njegov dobri prijatelj, vrl in bogat mož, gospodar dveh praških hiš na Mali strani. Povprašal ga je po Konopaskovih, in ko se je doktor čudil, kako jih pozna, mu je povedal, da jih je srečal pred cerkvijo sv. Vida.

Rekel je: »Govoril sem ž njimi in sem videl, da so pošteni ljudje. Sklicevali so se na vas, da ste njih znanec; prišel sem torej, da mi poveste o njih kaj več.«

Doktor je pripovedoval, kar je sam videl in slišal v Detinu, in gospodu Zemanu je bilo to jako po volji. Pripomnil je, da bi za vrlo mater in otroka tudi rad kaj storil, in je hotel plačati voznika do Toplice, da bi na poti toliko ne trpeli.

Profesor pa je pojašnjeval: »Jaz mislim, da bi ju pustili, naj peljeta mater, saj sta močna, nič jima ne bo škodovalo. Drugim otrokom bo to lep zgled, utrdi ju to v ljubežni, in še bolj plemenito bo njiju srce. In na drugem vozu bi morda uboga žena še ne vzdržala, v svojem vozičku ji pa jako ugaja.«

Gospod Zeman mu je odgovoril: »Prav pravite. A zdaj ne vem, kako bi jim pomagal!«

»Počakajte,« mu je svetoval doktor, »da pridejo nazaj, tedaj se pokaže, kako bi jim pripomogli k sreči.«

»Ali je kaj upanja, da bodo Toplice izlečile bolnico?« je vprašal gospod Zeman.

Doktor je imel veliko upanja, ni pa pozabil, da pride vsaka pomoč od Boga; zato je pripomnil: »Seve, to je v božjih rokah; mi zdravniki pa

z drugimi sredstvi tega ne dosežemo; ako žena ne ozdravi v Toplicah, zanjo drugod ni pomoči.«

Dobra prijateljca sta še dolgo govorila o mladih Konopaskih, in doktor je omenil Franckovo nadarjenost. Hvalil ga je, da se pridno uči, pripovedoval je o njegovem rokodelstvu in pojašnjeval, kako je prislužil potrebnega denarja za pot v Toplice. In smejal se je, kak umetnik je to, ter popisoval podobe, sošice in živali, ki jih izdeluje.

Gospod Zeman je menil, da bi se Franckova nadarjenost lahko negovala; zato je rekel: »Če bo napredoval, mu bom sam preskrbel prilike, da se izvežba za dobrega podobarja.«

»In za Peterčka,« se je pošalil doktor, »bomo izbrali nekaj lažjega, da si ne bo preveč belil glave.«

Ali moža nista hotela dečkoma bodočega poklica narediti preveč lahkega; sklenila sta, da jima pustita mater tudi zanaprej na oskrbi. To bo imelo izvestno dobre posledice.

Gospod Koren je drugi dan že zgodaj prišel ter oddal Francku pismo na doktorja v Toplicah.

Tako jih je dobitnik dobitniku priporočil. Bog je tako dal, da nista mogla biti srečnejša. Vsevedoče njegovo oko je videlo njiju lepo ljubezen do matere — čisto in nehinavsko. Slišala sta o sebi mnogo hvale, ali nič jima ni bilo za njo. Hotela sta le izpolnjevati četrto božjo zapoved, pa če je ljudem to po volji ali ne. Nista peljala matere, da bi jo kazala svetu ali pa vzbujala usmiljenje. To sta imela za svojo dolžnost in bi bila to storila, če bi ju tudi nihče ne bil videl. In res še želela si nista, da bi se to tako visoko cenilo, in nista bila lačna posvetnega priznanja in povračila.

In prav zavoljo tega jima je dal Bog to srečo ter jima pošiljal dobitnike, ki so jima pomagali dovršiti, kar sta nameravala, in so skrbeli za njiju prihodnjo srečo.

Ko so odhajali iz Prage, so se poslovili še od Abrahama in Havelka in so zvedeli, da sta dobra moža iskala po vseh gostilnicah, če ne pojde kakšen voz v Toplice, h kateremu bi lahko pripravili tudi svoj voziček. Pa ni šel v tisto stran noben voz razen pošte, a te se nista upala poslužiti. Železnice sevé takrat še ni bilo. Priporočila sta se torej Bogu, upregla psa in sebe, pa sta brez ovire zapustila Prago.

Francek je imel označeno na listku, kod pojdejo. Da ne bi zgrešila, sta se namenila, da se bodo držali vedno velike ceste. Najhuje je bilo, ko sta prišla iz mesta. Strahovski klanec ju je dokaj izpotil, da sta počivala že pri Sv. Marjeti.

Prišli so tisti dan le do Srednjega kluka; usmiljen kmet jim je dal tam prenočišče, da sta smela dečka zapeljati voziček v skedenj in leči na slamo. Veselilo ju je, da sta bila blizu matere, in nikdar nista šla od nje, kadar so nočevali.

Francek je skuhal prežgano juho. Gospodinja mu je dovolila. In ko je videla, kako varčuje, mu je dala moke za cmoke, da se najedó. A dvo-

mila je, da umeje deček cmoke tako dobro skuhati kakor juho. Ali nič mu ni bilo treba kazati, izurjen je bil tudi v tem in je skuhal take cmoke, da so dišali kmetu in kmetici.

Vsi so se nasitili ž njimi, ali največ jih je spravil Peterček, češ, da ne smejo pustiti, kar so jim domači darovali, da se ne zamerijo. Zato je pa slabo spal in zjutraj je pravil, da ga je ponoči tlačila môra, ležeča mu na prsih kakor kamen.

Mati je pa rekla: »Môra ti je ležala v želodcu. Ne maši preveč vanj, pa ne bo hodila nadte.«

Cel dan je bil potem len, a Francek in Vohač sta morala vleči zase in zanj.

Dospeli so za mesto Slan in v vasi Kutrovicah sta izprosila dečka drugo prenočišče. Rada bi bila prišla v Strebiz, ali zagledavši pred seboj klanec, sta odložila pot za drugi dan.

Ponoči je pa prišel dež, in še zjutraj je pršelo. Čakali so torej, da je nehalo, in ko se je malo zjasnilo, so hiteli dalje. Ali žal, kar niso mogli s poljske poti, držeče poleg struge, pokrite z lužami in blatom. Voz se je nagibal na desno, nagibal na levo in kolesa so škripala. Mati je bila v strahu za otroka, a otroka sta bila v strahu za mater.

V tem so šli kutrovski in neprobilski šolarji v šolo. Videli so, kako se ta dva neznana dečka trudita in ne prideta naprej. Pogledali so pod plahto, kaj neki peljeta, in zagledavši ondi bolno ženo, so nekaj šepetali.

Francek jih je nagovoril, rekoč: »To so najina mati. Bolni so. Peljeva jih v Toplice, da tam ozdravé. Očeta pa nimava več.«

Peterček se je pa pobahal, da je tudi šolar, in kar sta na cesti, ga uči njegov brat — Francek Konopasek.

Dečki in deklice so obstopili voziček, se uprli ter vlekli, rinili, držali, pa vrteli kolesa, da je tekla z njih umazana brozga.

Konopaska sta morala odstopiti, češ, naj si prihranita moč za nadaljnjo pot; otroci so jima spravili voz na veliko cesto.

Tedaj sta Francek in Peterček zopet prijela za oje, in šolarji so se poslovili, krenivši proti Kvilicam, kjer je bila šola.

Za njih pomoč sta se jim zahvalila iskreno, rekoč, da ne bosta do brote pozabila do smrti. A Peterček je obljubil, da bo povedal doma svojim součenčcem, kako lepo so se obnašali ti šolarji proti njima.

To je bilo vseh nekemu starejšemu učencu. Zaklical je tovarišem, naj počakajo, pa jih nagovoril takole: »Dečki in deklice, kaj ne vidite, da je tukaj klanec? Slišali ste, da bosta ta dva hvaležna dečka doma o nas pripovedovala. V čislih imejmo čast, pa izvršimo, kar smo začeli. Šolar ne sme zapustiti šolarja. Mi smo šolarji, ta dva sta šolarja. Šolarji so na vsem svetu, držimo skupaj! Primimo voziček, pa jima ga potisnimo tjale gori. Potem jo bomo pa ubrali čez polje, koder drži pot od Drenovca, požurimo se in pridemo še dosti zgodaj v šolo in k sveti maši.«

Besede mladega govornika so otroke genile. Bilo je slišati: »Alo, kar pomagajmo. — Prav pridna sta. — Precej sta bila do nas kakor do bra-

tov in sester. — Bog nam čuva starše. — Niso bolni, kakor njiju mati. — To je grozno! Očeta nimata. — Molimo za nje, da bi v Toplice ne hodili zastoj.»

Voziček je pa ropotal. Kmalu so bili ž njim na koncu, še malo so tekli, potem so se pa od popotnikov srčno poslovili. Dokler so se videli, so se ozirali nazaj, da so naposled izginili — šolarji v dolino proti Kvilicam, Koncpaskovi pa proti Strebizu.

Srečna Rožica.

Igrokaz v enem dejanju.

Spisal dr. A. Pavlica.

O se be :

Rezervist Matevž Čehovin.

Rožica, njega osemletna hčerka, | begunke
Ana, njena teta, | z Gori-
Ivanka, nekdanja sosedka, | škega

Gospod Jesenko, uradnik na železnici.

Gospa Lucija, njegova soproga.

Bolniška strežnica pri »Rdečem križu«.

PRVI PRIZOR.

Ubožna soba v tujem mestu. Ana, Rožica in Ivanka, ki je prišla na obisk.

Ana (šivajoč pri mizi): Ne joči mi vedno, Rožica! Kaj bo s teboj, če boš ne-prestano jokala?

Ivanka (stoječ pri mizi položi roko Rožici na glavo): Zakaj pa jočeš tako?

Ana: Glejte, Ivanka, Rožica je res nesrečna, pa jaz pravim, da moramo vse potrpeti. Mama ji je umrla doma, preden smo zbežali pred Talijanom. Ostala je ubožica sama. Zato sem jo morala vzeti k sebi in sva bežali skupaj. Za očeta, ki je odšel na vojsko, nismo vedeli sedem mesecev nič. Potem je pa prišlo poročilo, kakor so nam pisali: gospod župnik, da je bil oče v Rusiji hudo ranjen ter ujet in da bo sedaj zamenjan, kakor so sveti Oče izposlovali od vojskujočih se držav, ker ni več sposoben za vojsko. Včeraj pa so nam pisali gospod župnik, da je oče že na Dunaju in da pride naravnost sem obiskat svojo Rožico. Morda bo že danes tukaj.

Ivanka (božajoč Rožico): No, vidiš, Rožica, obeta se ti veselje!

Rožica (jokaje): Pa desne roke nimajo več ata! Tako pišejo gospod župnik.

Ivanka: Nič ne dě, samo da živi. Bog bo vse preskrbel.

Rožica (jokaje): Ata so naročili, ko so odšli na vojsko, da moram dobro skrbeti za mamo. Jaz sem že skrbela, pa mama so bili vsak dan bolj slabi in suhi.

Ana: Ne joči, ne joči! Saj se moraš kamenu smiliti, če boš vedno to pre-mišljevala in ponavljala. Človek mora tudi kaj pozabiti in si dati pogum. Ali nisi brala, kar pišejo gospod župnik?

Rožica: Kaj porečejo ata, ko ne naj-dejo več mame?

Ana: Ata porečejo: Rožica je bila pridna, in Rožica bo spet vesela! (Rožica se nasmehne.) Vesela bodi!

Rožica: Pa mame ne bom videla več!

Ana: V nebesih se bomo spet videli vsi!

Rožica: Pa lepo vas prosim, teta, vzemite me s seboj, ko pojdete domov, in ne puščajte me tu!

Ana (proti Ivanki): Glejte, Ivanka, tu je gospod z gospo, ki hočeta imeti Rožico vedno pri sebi. Gospa pravi, da je Rožica vsa podobna njeni pokojni edini hčerki Anici. Hočejo jo imeti za svojo. Jaz pravim, da bi Rožica lahko postala srečna in pa bogata gospica. Ko bo prišla pozneje kdaj na Goriško na obisk, bo nosila klobuček. (Se smeje.)

Ivanka: Rožica, bodi pametna in ostani!

Rožica: Jaz sem tu tujka! Jaz bom hodila doma v šolo!

Ana: Vidite, Ivanka, vedno žaluje po domu in po šoli, kamor je doma zahajala. Pa, Rožica, saj boš lahko prišla spet na Goriško, ko boš dorastla. Ti boš lahko vedno Slovenka, čeprav ostaneš tu.

Rožica: Kaj bom pa delala tu? Tu bi morala hoditi v tuje šole.

Ana: Pa se boš naučila tujega jezika in ko boš prišla domov, boš bogata gospodična in vsi ti bomo govorili: Guten Morgen, Fräulein! (Se smeje.)

Rožica: Prosim vas, teta, le tega mi ne svetujte. Jaz nisem tujka, pa tudi ne bom!

Ana (proti Ivanki): Glejte, Ivanka, ko bi bila jaz bogata, bi rekla: Rožica ne bo ostala tu, ampak pojde z menoj, čeprav bi njen oče ne mogel zanjo nič skrbeti. Jaz bi je gotovo tu ne pustila. Zdaj pa pomislite: Jaz sem uboga, moja hiša doma je podrta, njen oče je brez desne roke, a njej se ponuja tako velika sreča. Poleg tega jo ta gospod in ta gospa tako ljubita, da bi bilo greh, ju žaliti. Vso obleko sta ji kupila.

Rožica: Saj jaz ne pravim, da nista dobra, pa jaz sem Slovenka-Goričanka, in pokojna mama so mi še na smrtni postelji govorili, da sem Slovenka.

Ivanka (božajoč jo): Rožica bo ubogala ata, in ata ji gotovo nasvetuje, naj ostane tu. Kaj ne?

Rožica: Seveda bom ubogala, pa ata me ne bodo silili, ako jih vi ne pregovorite.

Ana: Ljuba Rožica, obeta se ti velika sreča, in jaz bi ne marala, da ti uide. Kdaj bi mi še očitala, da ti je nisem privoščila. Ti si zdaj nevedna in nepresodna, kaj je življenje.

Rožica: Če tu ostanem, ne bom mogla

hoditi na grob ljube mame in na Sveto Goro tudi ne bom mogla.

Ana: Saj boš prihajala kot gospica na počitnice v Gorico, in če ti tukaj ne bo prav, saj boš lahko vsak čas prišla domov. Če ti pa ta sreča uide, se ti pa ne vrne več!

Rožica: Ne, ne! Jaz ne bom tu!

Ana: Rožica, bodi pametna, saj sta gospod Jesenko in njegova gospa Slovenca in ti si lahko Slovenka, čeprav si v tujem kraju. To so dobri ljudje!

Rožica: Za ves svet ne ostanem tu! V šoli smo se učili, da ne smemo za ves svet zapustiti doma. Zdaj me pa vi silite, da naj ostanem v tujini.

Ana: Molči, Rožica, in bodi dobra!

Rožica: Moje tovarišice bi me zmerjale: Rožica je izdajalka! A jaz tega nočem.

Ana: Rožica, ne smemo žaliti tako dobrih ljudi, kot so Jesenkovi.

Rožica: Saj jih ne žalimo; a jaz ne morem imeti druge mame in drugega ateja.

Ana: Zakaj pa ne? Saj je tudi Bog naš oče in Marija naša mati!

Rožica: Danes je deveti dan, odkar opravljam devetdnevnic v čast Materi božji svetogorski in prosim, da bi se to ne zgodilo, v kar me silite. Mati božja svetogorska se bo vrnila na Sveto Goro in tudi jaz se bom vrnila domov!

Ana: Rožica, ubogaj in pojdi zdaj pogledat, ali je prišlo kako pismo za nas od ateja ali gospoda župnika?

Rožica (stopi k teti in jo prime za roko): Jaz grem, pa obljubiti mi morate, da pojdem domov!

Ana: Vse se bo zgodilo tako, da bo dobro zate. Pojdi!

Rožica: Zame je dobro samo doma! (Odide.)

Ana: Vidite, Ivanka, to dekle ljubi dom bolj kot vse. Taka je dandanes mladina. To je nekaj lepega, česar nismo poznali mi v mladosti.

Ivanka: Jaz bi jo poslušala rada cel dan! Kako je zgovorna! V enem takem otroku je zdaj več ljubezni do doma, kot je je bilo pred tridesetimi leti v nas vseh skupaj.

Ana: Jaz bi ji pa vendar rada privoščila tako veliko srečo. Pa naj oče od-

loči! Upam za trdno, da pride danes, kakor so sporočili gospod župnik.

Ivanka: Od kod pa so Jesenkovi doma?

Ana: S Štajerskega! To so sama dobrota. Gospa žaluje za edino hčerko Anico, pa bi rada imela Rožico, ki da je Anici vsa podobna. Gospod Jesenko je celo prosil, naj bi ga službeno premestili na Goriško. Ako mu prošnjo uslišijo, pojdejo na Goriško. Vse to je storil samo, da bi si zagotovil Rožico, ki jo gospa tako ljubi.

Ivanka: No, dekle je videti res do brega srca in bi bilo škoda, da bi ji ušla ta sreča.

Ana: Da, Rožica ima mehko srce. Tak otrok mora biti srečen.

Ivanka: Kaj misliš, bo li oče v to privolil?

Ana: Bog vedi! Rožico ima zelo rad.

Ivanka: Radovedna sem, kako se bo to končalo. Mislila sem, da je oče že prišel, ker sem davi slišala praviti, da pride danes.

Ana: Kakor pišejo gospod župnik, mora priti danes ali jutri.

Ivanka: Rada bi očeta videla in ga pozdravila.

Ana: Pridi popoldne sem ali pa jutri!

Ivanka: Pridem, pridem prav gotovo. Z Bogom! Radovedna sem, kako se bo to končalo z Rožico. Z Bogom! (Odide.)

Ana: Z Bogom! (Zase:) Jaz mislim, da bo oče toliko pameten, da bo v to privolil. Kaj pa hoče, ko je brez desne roke? Priložnost je pa zdaj lepa. (Vstane in pospravlja obleko, ki jo je šivala.)

DRUGI PRIZOR.

Prejšnja in bolniška strežnica »Rdečega križa« s kovčegom v roki.

Bolniška strežnica (na vratih): Dober dan!

Ana (ki gre nekoliko naproti): Bog daj!

Bolniška strežnica: Ali stanuje tukaj Rožica Čehovin?

Ana: Tukaj stanuje. Prosim, kaj bi ji radi?

Bolniška strežnica: Njen oče, Matevž Čehovin, se je pravkar pripeljal z železnico.

Ana: Je li že tu?

Bolniška strežnica: Sedaj gre. (Slišijo se stopinje.)

Ana (ki teče proti vratom): O moj Bog, moj Bog! Matevž, ali si ti?

TRETJI PRIZOR.

Prejšnji in rezervist Matevž Čehovin.

Matevž: Dober dan! Bog te sprejmi, sestra! (Ji poda roko.)

Ana: O Matevž, Bog s teboj! (Mu objame roko.) O koliko časa se že nisva videla! (Joče naslonivši glavo na njegovo roko.)

Matevž: Šestnajst mesecev!

Ana (stiskaje mu roko): Povej, kako ti je kaj?

Matevž: Vidiš, desne roke ni več! Pa naj bo vse v božjem imenu! Kje pa je Rožica?

Ana: Pravkar smo govorili o tebi, pa sem jo poslala na pošto pogledat, če si kaj pisal.

Matevž: Ali niste dobili še mojega pisma?

Ana: Nič nismo dobili. (Držeč še vedno njegovo levico.) Kje si pa izgubil desnico?

Matevž: Pri Grodeku sem bil ranjen. Granata jo je vzela.

Ana: O moj Bog, moj Bog, koliko smo molili zate! (Joče.)

Matevž: Dosti sem pretrpel.

Ana: Sedi, Matevž! (Mu ponudi stol.) Mislim, da bo Rožica kmalu tu, a bojim se, da bo velik jok, ko te zagleda. Veš, ta otrok joče in žaluje neprestano.

Matevž: Rožica je mehkega srca.

Ana: Pa kakšno srečo ima ta otrok! Videl boš, kako je lepo oblečena! Neki gospod in gospa jo hočeta imeti za svojo. Vse ti moram povedati!

Matevž: Rožica je prikupljiva.

Ana: Toda, kaj naj storim, da jo malo pripravim na tvoj prihod, ker drugače bo strašen jok. Grem ji naproti, ker mora biti zdajci tu. (Hoče oditi, a zunaj se že zasliši njen glas.)

Rožica (pred vrati): Teta, ata so pisali! (Ana teče k vratom in jo ustavi pri vratih.)

ČETRTI PRIZOR.

Rožica (še na vratih): Ata so pisali!

Ana: Rožica, nekdo te čaka.

Rožica: Kdo? Ata so pisali. Glejte pismo! (Zagleda očeta.) Oh, ata, ata! (Teče k njemu in mu jokaje plane v naročje. Oče jo poljubi.)

Matevž: Kako je kaj, ljuba moja Rožica?

Rožica (jokaje): Mama so umrli. Jaz sem toliko skrbela zanje, pa ni vse nič pomagalo. Vsak dan so bili bolj medli.

Matevž: Molči, Rožica, ti si storila svojo dolžnost, kakor so mi gospod župnik vse opisali. Mama je v nebesih, kjer prosi za nas.

Rožica: Jaz sem se bala, da boste rekli, da nisem zadosti skrbela zanje, pa jaz sem skrbela podnevi in ponoči in sem molila k Materi božji svetogorski, pa so vendarle umrli.

Matevž: Ne, ne, ti si bila že pridna, kakor so mi gospod župnik naznanili.

Bolniška strežnica: Kovčeg denem sem. Z Bogom!

Matevž: Z Bogom, gospica! Lepa hvala za uslugo.

Bolniška strežnica: Prosim! Z Bogom! (Odide.)

Matevž: Pa kaj slišim, Rožica! Si li res dobila drugo mamo in drugega ateja?

Rožica: Prosim vas, ata, jaz sem vaša, saj sem tako težko čakala, da se vrnete.

Ana: Rožica bo gospica! (Rožica se nasmehne.)

Rožica: Ne, ata, jaz pojdem domov z vami in bom skrbela za vas.

Ana: Pa kako boš skrbela, ko si še majhna.

Rožica: Lahko, ata, če le pojdem z vami domov.

Matevž: Ubože Rožice ne zapustim. (Jo poljubi.)

Rožica: Pa domov pojdemo? Jaz bi šla tako rada domov!

Ana: Pojdi, Rožica, k Jesenkovi in povej jim, da so prišli ata, ker so naročili, naj jih pokličemo, ko se vrne ata.

Rožica: Oni bodo hoteli, naj ostanem tu. Povejte mi prej, ali me boste res tu pustili?

Matevž: Rožice ne pustimo za nobeno ceno!

Ana: Rožica, bodi pametna! Hiti k Jesenkovi! (Rožica odide.)

Rožica (na pragu): Prosim, teta, nikar jim ne govorite o tej reči! (Odide.)

Ana: Morda bodo Jesenkovi ostali tu še par mesecev. Gospod Jesenko upa, da bo premeščen v Gorico.

Matevž: Potem bi se dalo na kak način že narediti, ker bi bilo drugače tudi meni težko po Rožici.

Ana: Boš videl, kako so ti ljudje dobri! Vesel boš, da je tvoj otrok našel tako srečo.

Matevž: Otroku bi se res ne maral odpovedati. Rožica je moja tolažba.

Ana: Rožica je dobregra srca. Prav zato pa ji privoščim to srečo. Boš govoril potem! Gospod Jesenko bo gotovo premeščen na Goriško, kakor mi je še včeraj rekel.

Matevž: To bi bilo lepo!

Ana: Boš videl, ko pridejo. Sedaj pa povej, kako ti je bilo v vojski in v Rusiji.

Matevž: Strahote vojske ne bi mogel popisati, ko bi govoril cel mesec! Pri Grodeku sem bil ranjen. (Sleče suknjo in kaže mesto, kjer mu je odbilo roko.) Ko so me ruski vojaki pobrali, sem prišel najprej v Kijev, kjer so mi morali celiti rano. Ko sem ozdravel, so me odpeljali v Sibirijo, v mesto Tjumen. Tam je bila zima huda, pa poletje vroče. Najbolj me je tlačila misel na dom, zlasti ko sem zvedel iz pisma našega gospoda župnika, da mi je umrla žena. Lahko si misliš, kako sem bil kesneje vesel, ko so nam povedali, da pojdemo domov, ker da nas bodo zamenjali, kakor so sveti Oče pri vseh vladah izprosili. To pa se ni izvršilo tako hitro. Zavlačevali so od dneva do dneva. Nazadnje so nam rekli, da nas prepeljejo v Moskvo, kjer nas bodo še enkrat pregledali. Prišli smo v Moskvo, ki je krasno mesto, polno lepih cerkvâ. Tam smo imeli še precej prostosti, da smo si lahko kaj ogledali. V Moskvi je strašno bogastvo. Tako bogatega mesta nisem še videl. Od tam so nas vozili po ruskih železnicah celo večnost. Prišli smo na Švedsko in od tam čez Nemčijo na Dunaj. Že v Tjumentu sem zvedel iz pisma gospoda župnika, da si ti vzela Rožico s seboj. To mi je bilo v veliko tolažbo, in se ti, draga Ana, prav iz srca zahvalim.

Ana: Saj si si moral misliti, da Rožice ne zapustim. Zahvaljevati se ti pač ni treba, ker se je otrok sam dovolj zahvaljeval vsak dan.

Matevž: Rožica je res hvaležen otrok.

Ana: Smilila se mi je samo, ker je vedno jokala po mami. Bog pa ji je dal srečo. Jesenkovi jo imajo tako radi, da je morala biti cele dneve pri njih.

Matevž: Gospod župnik so mi vse natančno popisali, kako je Rožica skrbela za svojo mamo, in to mi je bilo v veliko tolažbo.

Ana: Mislim, da slišim Rožico. (Posluša, potem gre do vrat.) Da, sedaj gredo Jesenkovi.

PETI PRIZOR.

Gospod Jesenko in gospa Lucija, njegova soproga, vstopita. Rožica se oklepa roke gospe Lucije.

Ana (na vratih): Dober dan!

Gospod Jesenko: Dober dan! Prišel je torej ata naše ljube Rožice? (Vstopijo.)

Ana: Pravkar je prišel.

Matevž (vstane): Dober dan!

Gospod Jesenko: Tu je ata naše ljube Rožice? (Mu poda roko.)

Matevž: Bog vam stotero povrni, kar ste storili za mojo Rožico!

Gospa Lucija (podaja mu roko): To so torej tvoj ata, Rožica?

Rožica (oklenivši se njegove roke): To so moj ata!

Matevž (proti gospe Luciji): Bog vam stotero poplačaj, kar ste storili dobrega mojemu otroku.

Gospa Lucija: Rožico imamo zelo radi. Povej, Rožica, ali bi bila rada naša? (Rožica povese oči in začne jokati.) Ne joči, saj je tvoj ata tu!

Ana: Rožica, bodi pametna!

Rožica: Jaz bi šla rada domov.

Ana: Vsa vneta je za dom. Toda, Rožica, saj boš pri dobrih ljudeh in se ti bo godilo kot doma. Vidiš, kako lepo obleko ti je darovala gospa! Poljubi gospe roko!

Rožica (poljubi gospe roko): Pa jaz sem Slovenka! Mama so mi rekli, da sem Slovenka in so mi peli pesmico: »Slovenka si, Slovenka si! Tako je mati djala, ko te je dete pestovala!«

Matevž: Da, njena pokojna mama je bila iz dobre, rodoljubne hiše in je nad vse ljubila svoj dom.

Gospod Jesenko: Glejte, Matevž, vem, da ljubite svojo hčerko in da bi vam bilo težko dati jo nam. Zato pa sem se jaz odločil, tudi radi zdravja svoje soproge, da grem v službo na Goriško. Sedaj mi je mesto že zagotovljeno. Moja soproga žaluje vedno po svoji edini hčerki Anici, ki ji je Rožica vsa podobna. Pa mislim, da bi ji bilo v veliko tolažbo, ko bi bila pri njej Rožica. Glejte, mi vam ne bomo vzeli Rožice, in ona vas bo vedno ljubila in spoštovala kot svojega očeta, le to bi rad videl, da bi bila pri moji soprogi, ki cele dneve samuje, ko sem jaz v službi. Vem, da je to za vas težko, a pomislite tudi, da bo težavno sedaj živeti, ko nimate desne roke.

Gospa Lucija: Nič se ne bojte, Matevž, mi bomo imeli Rožico kot svojo hčerko (jo pritisne k sebi) za vse čase. Vi jo boste pa obiskovali, kolikorkrat jo boste hoteli, in boste v naši hiši vedno ljub gost.

Matevž (sede preišljeva): Pojdi k meni, Rožica! (Rožica stopi k njemu. Matevž položi roko na njeno glavico.) Povej, Rožica, ali hočeš biti pri tako dobri gospe, ki tako lepo skrbi zate?

Rožica (jokaje): Saj ste vi moj ata! In mama v nebesih — kaj poreko?

Ana: Mama bo vesela, da je Rožica pri tako dobrih ljudeh.

Matevž: Glej, ljuba moja Rožica, jaz sem nesrečen mož in ne bom mogel več tako skrbeti zate.

Rožica: Bom pa jaz skrbela!

Gospa Lucija (jokaje): Rožica, saj boš pri nas lahko še lepše skrbela za ateja. Tudi mi mu bomo pomagali, saj je izgubil roko za domovino.

Rožica (jokaje očetu): Ali nočete biti vi več moj ata?

Matevž: Jaz bom še vedno tvoj skrbni ata! A glej, Rožica, tvoja mama ti je iz nebes poslala dobro gospo, ki bo skrbela zate namesto nje.

Gospa Lucija: Tvoja mama bo tega vesela v nebesih!

Rožica: O, če so vas res moja mama poslali, bom pa rada pri vas. (Teče h gospe in se je oklene. Gospa Lucija jo poljubi.)

Gospa Lucija: Rožica, lepo je to.

Rožica: Rada vas imam kot svojo mamo, pa imam rada tudi svojega ateja.

Gospod Jesenko (poda Matevžu roko): Bodite prepričani, Matevž, da bomo skrbeli za vašo hčerko kot za svojo.

Gospa Lucija (poda Matevžu roko): Skrbeli bomo zanjo kot zase.

Matevž: Zahvaljujem se vama, dobrotni gospod in gospa, za vso skrb, ki ste jo imeli že dozdaj za mojega otroka. Izročam jo danes v imenu božjem vaši ljubezni.

Gospod Jesenko: Mislim, da bo vse prav! Zdaj pa vsi k nam na obed. Tudi teta Ana mora z nami! Hočemo se poveseliti, kajti naša Anica (prime Rožico in jo dvigne v naročje) je bila izgubljena, pa je spet najdena; je bila mrtva, pa je oživila. (Jo poljubi.)

Ana (prime Rožico za roko): Srečna Rožica, o srečna Rožica! Le ostani Slovenka, pa tudi blaga rejenka!

(Zavesa pade.)

Zvonovi.

Dr. Fr. Kimovec.

mf *p* *mf* *mp*

Bim - bim, bim - bim! Jaz dan zvo-nim, na ok-na vsa
Bam - bam, bam - bam! Jaz solnca vam dam, en pehar za
Bom - bom, bom - bom! Kje tvoj je dom? Kdor pot si iz-

mf *f* *p*

trkam, za-spance bu - dim, bu-dim — bim-bim!
po-lje, en pehar za hram ga dam — bam-bam!
grešil, jaz vo-dil te bom na doim — bom-bom!

Zabavni dogodki iz minulosti.

Po raznih virih nabrala Gnjevoš in Internus.

13. Velik in dolg.

Napoleon je bil jako majhne postave. Nekoč je hotel vzeti knjigo z visoke omare, pa je ni mogel. Hitro priskoči general Angereau in se ponudi Napoleonu: »Veličanstvo, naj vam dam jaz knjigo, jaz sem večji.« »Vi niste večji, ampak daljši,« je bil odgovor.

14. Neuka dostojanstvenika.

Maršal Villeroi, namestnik francoskega kraljeviča Ljudovika XV., je imel zelo grdo pisavo. Nekoč pošlje pismo kardinalu Andreju Fleury-ju, učitelju mladega kralja. Ker pa Fleury ni mogel prečitati tako slabega pisanja, je naprosil maršala, naj mu jasneje izrazi svojo željo.

Ko mu maršal pošlje še drugo prav tako grdo pisano pismo, mu odgovori Fleury: »Kakor Vašega prvega, tako tudi Vašega sedanjega pisma ne morem prečitati. Zato bi Vas prosil, da rešiva čast naju obeh, da mi ne pišete nič več — ker sicer poreko: Kralj ima namestnika, ki ne zna pisati, papež pa kardinala, ki ne zna čitati.«

DEKLAMOVANKE.

5. Pravljičica iz mladosti.

Mladenič sem bil mladolet,
odšel sem od doma med svet . . .
Med potjo zašel sem v puščavo —

»Prijatelj, Bog bodi s teboj!
mi dél je častitljiv puščavnik,
sedeč ob studenčni oazi.

»Si truden li, malo počij
in malo vodice popij,
ker tu je le sama puščava
in tebe še čaka daljava,
kam vodi pot brzi te tvoj?« —

»Prekrasno novico sem slišal,
da onstran domačih vrhov
se skriva svet čudezen, nov,
ki pélje v posvetna nebesa.« —

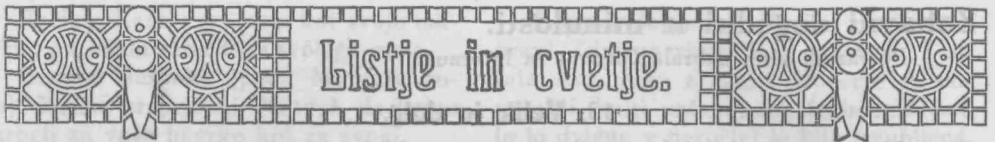
»Prijatelj, novica-pravljičica!
Jaz bil sem mladenič kot ti,
iskal sem nebesa vse dni,
o njih sem presanjal noči, —
naš svet je le solzna dolina.« —

— — — — —
— — — — —

Poslušal sem govor njegov,
zapustil domači sem krov. —
V samoti zdaj svoji živim,
popotnike mlade učim, —
na svetu nebes ne želim.

Fr. Pavšič.

Modrost v pregovorih, domačih in tujih.

Hiteti.

Hiti počasi! — Počasi hiteti je najbolje. Kdor preveč hiti, rad zamudi. — Le hiti, če hočeš zamuditi.

Kdor hiti, rad pravo pot zgreši.

Kdor hiti, se lahko spotakne.

Kdor zelo hiti, se hitro utruji.

Kdor preveč hiti, počasi izvrši. (*Ker mora marsikaj popravljati.*)

Če še tako hitiš, solnce ne bo nič prej posijalo.

Kdor po sili iz domačega praha hiti, se usede na tujem v blato.

Hlače.

Hlače po životu merimo.

Bržunaste hlače lahko najdejo mehak stol.

Vsak obuje rajši nove hlače.

Stare hlače in nova suknja se slabo ujema.

Irhaste hlače so trpežne.

Reki: Temu bom hlače napel (pomeril). Hlače je izgubil. (*Nima več moštva, poguma.*)

Se hlače bo izgubil. (*Lahkomišljen, pozabljen je.*)

Prazne hlače. — Hlače brez života. (*Besede, fraze brez duha, brez vsebine.*)

Hlapec.

Po hlapcu se spozna gospodar.

Hlapec ni boljši kot njegov gospodar.

Hlapec je večkrat spretnější kot njegov gospodar.

Čim večji gospod, tem večji hlapec.

Hlapec mora delati, kakor mu gospodar velevala.

Priden in zvest hlapec je zaklad pri hiši.

Ni treba iskati hlapca, če kdo lahko sam obdela.

Oni je hlapec, ki nima hlapca; mora si sam streči. (*Menda je pa le oni popolnoma prost, ki ne potrebuje hlapca.*)

Delo in varčnost bogati hlapca. (*Po tej dvojni poti dospe tudi ubožen človek polagoma do bogastva.*)

Len hlapec napravi deset korakov, da si enega prihrani.

Ob nalivu mora hlapec prvi čez brv.

Reka: Hlapec svojega premoženja. (*Skopuh.*)

Ima hlapce za peteline: zgodaj naj pojó in slabo naj jedó.

Hlev.

Glad volka celo do hleva prižene.

Krotkih ovac gre veliko v en hlev. — Krotkih ovac mnogo v hlevac.

Nič ne pomaga zapirati hlev, če je živina ušla.

Kdor ima hlev, si izkuša dobiti tudi kravico.

V planini pride živina do kosti, v hlevu do masti.

Nikoli ne greš v hlev, da bi ne našel groša v njem.

Reki: Avgijev hlev čediti.

Sta oba v enem hlevu.

»Pa pojdi v hlev!« (*Tako se reče otroku, če je neolitikano rekel: »Šit sem!«*)

Kratkočasnici.

Pri vojaškem naboru. Potrjenec: »Gospod stotnik, le k topničarjem ne!« — Stotnik: »Zakaj ne?« — »Streljanja ne morem slišati.« — Stotnik: »To nič ne dé; bodo že tako glasno streljali, da boste lahko slišali.«

Samogovor. Čudno: snoči sem se ulegel na desno stran in zaspal, zdaj pa, ko se zbudim, ležim na levi. Ah, saj res, z emlja se vrti.

Zastavica.

(Priročil Internus.)

Pet nas je, nič si nismo podobni; vsak ima drugačen glas; ki je obenem tudi njegovo ime. Naša imena so enako dolga, ali bolje rečeno, enako kratka. Brez nas se ne more spisati nobeno pismo, brez nas je nemogoč vsak pogovor. V tesni zvezi smo z neko drugo družino, ki šteje 20, po imenu in podobi jako različnih članov. Brez sodelovanja te družine bi vse naše delo ne moglo svetu nič koristiti. Zdaj pač lahko uganeš in poveš naša imena, pa tudi naše skupno družinsko ime.

Šaljivo vprašanje.

Zakaj psi glodajo kosti?

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnji številki.)

„Vrtec“ izhaja 1. dné vsakega meseca in stane s prilogo vred za vse leto 5·20 K, za pol leta 2·60 K. — Uredništvo in upravništvo Pred škofijo št. 9 v Ljubljani.